

Projektu līdzfinansē Eiropas Savienība

PHARE projekts Nr. 2003/004-979-01-03

**„KORUPCIJAS NOVĒRŠANAS UN APKAROŠANAS BIROJA
INSTITUCIONĀLĀS UN PROFESIONĀLĀS KAPACITĀTES
CELŠANA”**

(identifikācijas nr. KNAB 2005/12)

B daļa: Lobēšanas tiesiskais regulējums

Eksperts: Dereks Pērdijs (Derek Purdy)

**KNAB institucionālās un profesionālās kapacitātes stiprināšana
Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā.
B daļa.
Lobēšanas tiesiskais regulējums.**

Īstermiņa eksperta ziņojums

Šajā dokumentā iekļauti šādi ziņojumi:

- 1. Spēkā esošo likumdošanas aktu izvērtējums.**
- 2. Tikšanās, intervijas un literatūras apskats.**
- 3. Lobēšana Latvijā un ieteikumi.**
- 4. Pielikums Nr. 1. Paskaidrojošā materiāla projekts.**

**KNAB institucionālās un profesionālās kapacitātes stiprināšana
Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā.**

B daļa.

Lobēšanas tiesiskais regulējums.

Spēkā esošo likumdošanas aktu izvērtējums.

1. Ievads.

1.1. Tika izskatīti visi spēkā esošie likumi un normatīvie akti, kuri varētu ietekmēt lobēšanas tiesisko regulējumu. Attiecīgie likumi un normatīvie akti tika izvēlēti pēc KNAB ieteikuma. Tika izskatīta arī Latvijas Satversme un rezultāti tika detalizēti izklāstīti gala ziņojumā un šī ziņojuma ieteikumu daļā.

2. Likumdošanas aktu atlases kritēriji.

2.1. Likumdošanas aktu atlase apskatam tika veikta, vadoties pēc kritērijiem, ka lobēšanai vajadzētu būt caurskatāmai, atklātai un leģitīmai. Likumi un noteikumi tika izskatīti, lai saprastu, vai minētie dokumenti kavē vai veicina šo kritēriju sasniegšanu, kā arī, vai nepieciešams grozīt minētos normatīvos dokumentus, vai ir nepieciešams, vai vēlams izstrādāt īpašu – lobēšanas procesu regulējošu likumu.

3. Izskatītie likumi un noteikumi.

3.1. Tika izskatīti šādi normatīvie akti:

Likumi:

- Krimināllikums;
- Likums par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā;
- Biedrību un nodibinājumu likums;
- Informācijas atklātības likums;
- Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums;
- Korupcijas novēršanas likums.

Normatīvie akti:

- Saeimas kārtības rullis;
- Ministru Kabineta kārtības rullis;
- Ministru Kabineta instrukcija – Anotāciju aizpildīšanas kārtība.

Satversme:

- Latvijas Satversme.

4. Vērā ņemamie normatīvie akti.

4.1. Tālāk tekstā minētās likumu un normatīvo aktu daļas ir lielā mērā saistītas ar lobēšanas jēdzienu vai arī parāda nepieciešamību sagatavot likumdošanas aktus, kas tieši atrunātu lobēšanas jautājumus.

4.2. Krimināllikums

Krimināllikuma 198., 199., 320., 320. un 323. pantos ļoti skaidri ir atrunāts, ka kukuļa piedāvāšana un pieņemšana personīgi vai ar starpniekiem ir kriminālnoziedzums. Ir svarīgi to ņemt vērā, ja mēs vēlamies noteikt, kas ir leģitīma lobēšana. Patiess lobēšanas process nav saistīts ar jebkāda materiāla labuma piedāvāšanu vai pieņemšanu. Ja tas tomēr notiek, tā nav lobēšana, bet kukuļdošana, kas ir kriminālnoziedzums.

4.3. Īstermiņa ekspertam radās jautājumi par Krimināllikuma 326 (1). pantu – Tirgošanās ar ietekmi. Tika izteikts viedoklis, ka saskaņā ar šo pantu, lobēšana Latvijā var tikt uzskatīta par nelikumīgu. Ir vērts apskatīt šo 326 (1). pantu pilnībā un tas ir atspoguļota tālāk tekstā:

“1) Par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu piedāvāšanu vai nodošanu jebkurai personai, lai tā, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, personiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu, ja nav šā likuma 323. pantā paredzētā nozieguma pazīmju.

(2) Par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, to piedāvājuma pieņemšanu, ko izdarījusi jebkura persona, lai tā, izmantojot savu dienesta, profesionālo vai sociālo stāvokli, personiski ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu vai pamudinātu kādu citu personu ietekmēt valsts

amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu, ja nav šā likuma 198. un 320. pantā paredzētā nozieguma pazīmju.”

- 4.4. Pēc īstermiņa eksperta domām šis likuma pants nekavē leģitīma lobēšanas procesa ieviešanu Latvijā. Galvenā frāze 326 (1). pantā ir: “materiālu vērtību, u.c. labumu piedāvāšanu”. Ja tiek veiktas šādas darbības, tas nav leģitīms lobēšanas process, bet vienkāršs kukuļošanas mēģinājums.
- 4.5. Leģitīma lobēšana ir ieinteresēto personu informācijas izplatīšana un viedokļa paušana lēmumu pieņēmējiem ar mērķi lai visi rezultāti – labvēlīgi, nelabvēlīgi vai citi, tiktu ņemti vērā lēmumu pieņemšanas procesā.
- 4.6. Tās ir visu ieinteresēto pilsoņu tiesības – darīt zināmu noteiktu informāciju lēmumu pieņēmējiem personīgi vai piesaistot starpniekus, piemēram – profesionālus lobētājus. Šī ir leģitīmas lobēšanas definīcija, bet līdzko tiek iesaistīta materiālu labumu piedāvāšana vai pieņemšana, process vairs nav leģitīms un tādējādi tā arī īsti vairs nav lobēšana.

5. Likumu, normatīvo aktu un Satversmes apskats.

- 5.1. Izskatot 3.1. punktā minētos likumus un normatīvos aktus, uzmanība tika vērsta uz uzlabojumu un izmaiņu ieviešanu, lai sekmētu lobēšanas attīstību Latvijā. Secinājumi un ieteikumi izklāstīti gala ziņojumā “Lobēšana Latvijā”, bet, lai atspoguļotu darba gaitu, tālāk tekstā minēts sākotnējais viedoklis par atsevišķiem likumiem, normatīviem aktiem un Satversmi.
- 5.2. Informācijas atklātības likums. Šī likuma 4. pants paredz, ka jebkura informācija, kas nav ierobežotas pieejamības informācija ir vispārpieejama informācija.
- 5.3. Šī likuma 10. pants paredz, ka “Vispārpieejamo informāciju sniedz jebkuram, kas to vēlas saņemt, ievērojot personu vienlīdzību informācijas iegūšanā. Pieprasītājam nav īpaši jāpamato sava interese par šādu informāciju, un to viņam nevar liegt tāpēc, ka šī informācija neattiecas uz pieprasītāju”.
- 5.4. Sākotnēji varētu šķist, ka šis likums nodrošina pieeju vispārpieejamai informācijai, ko var izmantot leģitīmas lobēšanas nolūkos. Lobēšanas procesu varētu veicināt, papildinot šo likumu ar pantu, kas paredz, ka informācija var tikt izmantota lobēšanas nolūkos.

5.5. Biedrību un nodibinājumu likums. Šis likums tika izskatīts ar mērķi noteikt, vai saskaņā ar to varētu izveidot Lobētāju biedrību, ja laika gaitā izrādītos, ka tāda ir nepieciešama, lai veicinātu lobēšanas procesa attīstību Latvijā.

5.6. Minētā likuma 2. pants nosaka:

“Biedrība ir brīvprātīga personu apvienība, kas nodibināta, lai sasniegtu statūtos noteikto mērķi, kam nav peļņas gūšanas rakstura.” Tādējādi netiktu kavēta profesionālu lobētāju biedrību dibināšana Latvijā, lai gan – biedri meklētu iespējas piedāvāt savus profesionālos pakalpojumus ar nolūku gūt peļņu, biedrībai nav tāds mērķis.

5.7. Minētā likuma 10. panta 2. daļa nosaka:

“Jautājumos, kas saistīti ar attiecīgās biedrības vai nodibinājuma darbības mērķi, biedrība un nodibinājums var vērsties valsts un pašvaldību institūcijās, kā arī tiesā un aizstāvēt savu biedru tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses.”

5.8. Secinājums ir šāds: saskaņā ar šo likumu var tikt dibinātās lobētāju biedrības, pieņemot, ka tajā ir vismaz divi biedri un tā ir reģistrēta Biedrību un nodibinājumu reģistrā.

5.9. Ministru Kabineta kārtības rullis. Šis kārtības rullis paredz likumprojektu grozīšanas kārtību pirms tā apstiprināšanas parlamentā, Likumprojekta grozījumi tiek atspoguļoti projekta anotācijā. Kārtības ruļļa 4. pants paredz, ka Anotāciju aizpilda normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā, šinī gadījumā – saskaņā ar MK instrukciju par likumprojektu anotāciju aizpildīšanas kārtību. Minētās instrukcijas pielikumā atrunāti šādi jautājumi:

I Normatīvā akta nepieciešamība;

II Normatīvā akta iespējamā ietekme uz sabiedrības un valsts ekonomikas attīstību;

III Normatīvā akta iespējamā ietekme uz valsts un pašvaldību budžetiem;

IV Normatīvā akta iespējamā ietekme uz pastāvošo tiesisko sistēmu;

V Normatīvo aktu atbilstību Latvijas starptautiskajām saistībām;

VI Normatīvā akta projekta sagatavošanas laikā saņemtās konsultācijas; un
VII Normatīvo aktu stāšanās spēkā.

- 5.10. Lobēšanas procesam īpaši svarīgi ir I, II un VI jautājumi, un, saskaņā ar VI jautājumu veiktās konsultācijas attiecas uz: NO darbību, publikācijām plašsaziņas līdzekļos, publisko apspriešanu, sabiedrības domas izpēti un piesaistītajiem konsultantiem un ekspertiem. Šajā punktā varētu paredzēt arī no lobētājiem saņemot informāciju.
- 5.11. Tika novērots, ka, lai arī pastāv anotāciju aizpildīšanas noteikumi, ne vienmēr tie tiek ievēroti un, ne vienmēr notiek konsultācijas saskaņā ar VI punktu.
- 5.12. Satversme. Divi satversmes panti ir ļoti svarīgi leģitīma lobēšanas procesa ieviešanai, un tie ir:
100. pants. “Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus.” 104. pants. “Ikvienam ir tiesības likumā paredzētajā veidā vērsties valsts un pašvaldību iestādēs ar iesniegumiem un saņemt atbildi pēc būtības.”
- 5.13. Ir nepieciešama skaidra definīcija, kas ir leģitīms lobēšanas process. Ieteiktā definīcija un kārtība, kādā lobēšanas process ieviešams Latvijā, ir iekļauti gala ziņojumā “Lobēšana Latvijā”.

**KNAB institucionālās un profesionālās kapacitātes stiprināšana
Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā.**

B daļa.

Lobēšanas tiesiskais regulējums.

Tikšanās, intervijas un literatūras apskats.

1. Ievads.

- 1.1. Tikšanās un intervijas tika organizētas ar vairākām ieinteresētām personām un īstermiņa eksperts izskatīja vairākus ziņojumus par lobēšanu Lielbritānijā, Eiropas Savienībā, ASV, Kanādā un Austrālijā. Tika izskatītas arī publikācijas un ziņojumi par situāciju Latvijā.

2. Tikšanās un intervijas.

- 2.1. Tika organizētas tikšanās un intervijas ar tālāk tekstā minētajām personām un organizācijām. Īstermiņa eksperts izsaka pateicību par veltīto laiku, apmeklējot tikšanās, kā arī par noderīgo informāciju un izteiktajiem viedokļiem.

- 2.2. KNAB, Diāna Kurpniece, Sabiedrisko attiecību un starptautiskās sadarbības nodaļas vadītāja;

Ilze Mauriņa, Korupcijas analīzes un pret darbības metodikas izstrādes nodaļa;

Mihails Pietkēvičs, Tautas Partija;

Dr. Valts Kalniņš, Pētnieks;

Filips Rajeviskis, SA aģentūra "Mediju Tilts";

Ministru kabinets, Inga Bite-Perceva, Politikas koordinēšanas departaments, Valsts reformu departaments;

Parlaments, Gunārs Kusiņš, Juridiskā biroja vadītājs, Saeima;

Sabiedrība par atklātību Delna

Inese Voika;

Līga Stafeca, Politiskais analītiķis;

Daiga Rutka, Administratīvā direktore;

Agris Vārpiņš, Attīstības direktors.

Latvijas Darba devēju konfederācija, LDDK. Elīna Egle,
Ģenerāldirektore;

Anita Kalniņa, partija „Jaunais laiks”;

Māris Pūķis, LPS, vecākais konsultants;

Austris Kalniņš, Latvijas tirgotāju asociācija;

Jānis Strazdiņš, Latvijas zemnieku savienība;

Andris Liepiņš, Ekonomikas ministrija, Valsts sekretāra vietnieks;

Ralfs Vīlands, Hill and Knowlton, Direktors;

Jurijs Sokolovskis, apvienība „Par cilvēktiesībām vienotā Latvijā”.

- 2.3. Nav nepieciešams un vajadzīgs minēt katras individuālas intervijas rezultātus. Tā vietā tālāk tekstā ir minētas svarīgākās atziņas, kā arī norādīti jautājumi, par kuriem valdīja lielākā vienprātība par vai pret noteiktām darbībām.

3. Interviju rezultāti.

- 3.1. Jautājums par lobēšanas procesa tiesisko regulējumu nevar tikt skatīts atsevišķi, jo tas ir saistīts ar daudziem citiem demokrātijas procesa aspektiem. Tajā skaitā: politisko partiju finansēšana, ievēlēto politiķu vēlme un spēja atteikties no personīgajām interesēm un pārstāvēt savu elektorātu; lēmumu pieņemšanas procesa atklātība un caurskatāmība, likumu pieņemšanas procesa atklātība un caurskatāmība, kā arī vidusmēra pilsoņa spēja to ietekmēt, pakāpe kādā procedūras pilsoņu vietā īsteno to demokrātiskās tiesības saskaņā ar Satversmi.
- 3.2. Tika novērota viedokļu vienotība jautājumā par īpaša lobēšanas procesu regulējoša likuma nepieciešamību. Kļuva skaidrs, ka iespējams mainīt spēkā esošos likumus un normatīvos aktus, lai veicinātu lobēšanu procesa attīstību. Mazākais skaits respondentu uzskatīja, ka pašreizējā situācija ir apmierinoša un nav nepieciešams veikt izmaiņas.
- 3.3. Tomēr bija jūtams, ka būtu lietderīgi izstrādāt noteiktas vadlīnijas ieinteresētajām pusēm – gan politiķiem, gan sabiedrības pārstāvjiem.

3.4. Šī projekta ietvaros tādas jomas kā politisko partiju finansēšana pēta citi eksperti, bet arī īstermiņa eksperts tam ir pievērsis uzmanību, iekļaujot šo jautājumu tāpat kā citus iepriekš minētos ieteikumu daļā lobēšanas procesa regulēšanai Latvijā.

4. Literatūras apskats.

4.1. Īstermiņa eksperts savā iepriekšējā amatā kā Lielbritānijas Audita komisijas Pretkrāpniecības un korupcijas nodaļas vadītājs ieguva svarīgāko informāciju par lobēšanas procesu, jo tas bija tieši saistīts ar Lielbritānijas centrālajām un vietējām valsts institūcijām.

4.2. Saskaņā ar punktā 1.1. minēto, ekspertam ir zināšanas arī par procesiem daudzās citās valstīs. Šī projekta ietvaros, tika veikts pētījums par kārtību citās ES valstīs, kā arī tika izskatīti ziņojumi, kas īpaši atbilda situācijai Latvijā. Īpašo dokumentu starpā minami:

- “Lobisms Eiropas Savienībā: esošie noteikumi un prakse”, Eiropas Parlamenta Izpētes ģenerāldirektorāts, 2003;
- “Parlamenta lobēšana starp pilsoņa tiesībām un korupciju”, Valts Kalniņš, 2005;
- “Konceptuālās vadlīnijas lobēšanas nosacījumu attīstībai Latvijas Republikā”, Christian D. De Foloy, 2005;

5.14. Visu interviju laikā un iepazīstoties ar minēto literatūru, tika iegūta vērtīga fona informācija, bet galvenais uzdevums ir ieteikt risinājumu Latvijas situācijai, kas nebūtu vienkāršs mēģinājums pārņemt citu pieredzi. Īstermiņa eksperta ieteikumi šī risinājuma atrašanai ir izklāstīti gala ziņojumā “Lobēšana Latvijā”.

**KNAB institucionālās un profesionālās kapacitātes stiprināšana
Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā.**

B daļa.

Lobēšanas tiesiskais regulējums.

Lobēšana Latvijā.

1. Ievads.

- 1.1. Šis ir gala ziņojums ar ieteikumiem lobēšanas tiesiskai regulēšanai Latvijā un to būtu vēlams skatīt kopā ar ziņojumiem “Spēkā esošo normatīvo aktu izvērtējums” un “Tikšanās, intervijas un literatūras apskats”.
- 1.2. Tāpat kā citās salīdzinoši jaunās ES dalībvalstīs, kas atrodas Austrumeiropā, parlamentārā demokrātija Latvijā ir attīstījusies ļoti strauji īsā laika posmā. Iepriekš minētais faktors, kā arī tas, ka Saeimā ir salīdzinoši daudz politiskās partijas un ir nepieciešams veidot koalīcijas, lai panāktu vienprātību, nosaka, ka likumu pieņemšana Latvijā bieži vien ir sarežģīts un ilgstošs process. Bez tam tas ir process, ko ietekmē mainīgās apvienības un izmaiņas likumprojektos, tādējādi veicinot apsūdzību rašanos par ieinteresētību un pārkāpumiem.
- 1.3. Tādēļ ir ļoti svarīgi, lai leģitīma lobēšana tiktu par tādu arī uzskatīta, un notiekošie procesi veicinātu tās attīstību. Leģitīmi procesi ne tikai nodrošina personu un personu grupu tiesību aizsardzību, bet arī pasargā politiķus no nepatiesām apsūdzībām par pārkāpumu izdarīšanu.
- 1.4. Īstermiņa eksperts ir izpētījis situāciju Latvijā un veicis analīzi par priekšrocībām un trūkumiem risinājumiem, ko varētu piemērot lobēšanas tiesiskai regulēšanai. Minētie risinājumi ir izklāstīti šajā ziņojumā.

2. Alternatīvas.

- 2.1. Tika noteiktas sešas alternatīvas pieejas jautājuma risināšanai un tās ir:
 1. Neveikt nekādas darbības.
 2. Noteikt, ka lobēšana ir nelegāls process.
 3. Brīvprātīgu noteikumu un uzvedības kodeksu ieviešana.
 4. Jauna likuma izstrāde lobēšanas tiesiskai regulēšanai.
 5. Esošo likumu, noteikumu un Satversmes grozīšana.
 6. 3. un 5. punktā minēto pasākumu kombinēšana.

Katra no pieejām ir apskatīta tālāk tekstā.

- 2.2. Neveikt nekādas darbības. Neliels skaits aptaujāto personu un organizāciju uzskatīja, ka pašreizējā situācija ir apmierinoša un nav nepieciešams veikt izmaiņas. Tomēr pēc īstermiņa eksperta domām, šāds viedoklis ir cilvēkiem ar ļoti labām zināšanām par procesiem parlamentā un likumu izstrādi, kā arī šie cilvēki pārstāv ekonomiski un politiski spēcīgus grupējumus. Šo cilvēku zināšanas nodrošina tiem iespējas leģitīmi ietekmēt minētos procesus un viņi to samērā veiksmīgi arī dara.
- 2.3. Tomēr, lielākā daļa respondentu uzskatīja, ka lobēšanas process nav skaidri definēts, nav caurskatāms, un lielākoties, it īpaši sabiedrībā, tiek uzskatīts par kukuļdošanu. Pat ja šis uzskats nav pareizs, pats fakts, ka tāds ir sabiedrības viedoklis, liecina, ka šie lobēšanas procesi ir jāsakārto, lai parādītu, ka šāds uzskats nav pareizs.
- 2.4. Ņemot vērā projekta rezultātus, īstermiņa eksperta viedoklis sakrīt ar iepriekš minētajā punktā 2.3. minēto. Nedarīt neko nozīmē mazināt lobēšanas procesu ticamību sabiedrības acīs, tādējādi radot nepareizu priekšstatu, ka politiķi, ierēdņi un pašvaldību amatpersonas ir korumpētas un darbojas tikai savās interesēs.
- 2.5. Minēto iemeslu dēļ netiek ieteikta 1. alternatīva – neveikt nekādas darbības, lai mainītu esošo situāciju.
- 2.6. Noteikt, ka lobēšana ir nelegāls process. Vairākās valstīs veikto sabiedrības aptauju respondenti uzskata, ka vajadzētu definēt lobēšanu kā nelegālu procesu. Tas parāda, ka ir nepieciešams informēt sabiedrību par to, kas īsti ir ligitīma lobēšana, un, ka lobēšana patiesībā ir viena no to tiesībām demokrātiskā sistēmā, lai savu viedokli darītu zināmu ievēlētajiem tautas pārstāvjiem.
- 2.7. Tādējādi ir nepieciešams ieviest saprotamus un caurskatāmus lobēšanas procesus un izstrādāt saprotamu lobēšanas definīciju.
- 2.8. Likumu pieņemšana, kas aizliegtu lobēšanu, būtu ne tikai pretrunā ar konkrētiem ES likumiem, bet arī ar galvenajiem demokrātijas principiem, tādēļ šo risinājumu īstermiņa eksperts neiesaka.
- 2.9. Brīvprātīgu noteikumu un rīcības plānu ieviešana. Daudzās valstīs, tajā skaitā Lielbritānijā, lobēšanas sistēma balstās uz lobētāju apvienošanās akreditētās lobētāju biedrībās. Biedrība izstrādā biedriem saistošu uzvedības kodeksu. Minētā kodeksa neievērošanas

gadījumā, biedrs var tikt izslēgts no biedrības. Viena no biedrību priekšrocībām ir īpašu atļauju pieejamība iekļūšanai parlamenta ēkās un komitejās.

- 2.10. Šādu organizāciju dalībnieki ir profesionāli lobētāji, kas nosaka maksu par saviem pakalpojumiem, kuri lielākoties tiek sniegti lielām komerciālām organizācijām. Tomēr, saskaņā ar Lielbritānijas un vairāku citu valstu lobēšanas sistēmu nosacījumiem, lai iegūtu akreditāciju, biedrībām ir jāatklāj, kas ir to klienti un kādas ir to darbības sfēras. Šāds nosacījums nodrošina caurskatāmību.
- 2.11. Bez tam, Lielbritānijā politiķiem ir atļauts pārstāvēt noteiktas intereses, bet minētās darbības ir jāreģistrē “interesu reģistrā”, kas ir pieejams sabiedrībai. Lai arī politiķi savu klientu vārdā var konsultēties ar citiem politiķiem, tie nevar runāt, balsot vai kādā citā veidā ietekmēt savu klientu intereses. Tas attiecas gan uz valsts, gan pašvaldību institūcijām.
- 2.12. Neviena no minētajām sistēmām neaizliedz personas primāro tiesību piekļūt tās ievēlētajam parlamenta biedram un darīt tam zināmu savu viedokli par jautājumiem, kas var ietekmēt elektorātu, neizmantojot profesionālu lobētāju pakalpojumus.
- 2.13. Latvija ir salīdzinoši maza valsts ar nelielu profesionālo lobētāju skaitu. Pārrunās ar profesionālu lobētāju firmu pārstāvjiem atklājās, ka tie labprāt apsvērtu domu par pašregulāciju un uzvedības kodeksa izstrādi apmaiņā pret labāku piekļuvi informācijai un amatpersonām, lai rīkotos savu klientu vārdā.
- 2.14. Tomēr, viena no nopietnākajām īstermiņa ekspertam minētajām problēmām, ir tā, ka Latvija ir salīdzinoši maza un tās iedzīvotāju skaits neliels. Daudzas no amatpersonām ir labi pazīstamas to līdzcilvēkiem, un tika minēti daudzi piemēri tā sauktajam “neoficiālajam lobēšanas procesam”, kas Lielbritānijā tiek saukts par “seno draugu padarīšanu”.
- 2.15. Iepriekš minētais vēl skaidrāk parāda, cik nozīmīgi ir efektīvi, caurskatāmi un saprotami procesi, lai kontrolētu lobēšanu.
- 2.16. Šī iemesla dēļ, brīvprātīgi noteikumi un uzvedības kodekss varētu būt daļa no lobēšana procesa firmām, kas nodarbojas ar profesionālo lobēšanu. Ja tas būtu nepieciešams, īstermiņa eksperts labprāt konsultētu par to, kādi nosacījumi šajos kodeksos būtu jāiekļauj.

- 2.17. Jauna likuma izstrāde. Respondentu starpā valdīja pārliecinoša vienprātība par to, ka jauna likuma izstrāde par lobēšanas tiesisko regulējumu būtu neveiksmīgs risinājums. Tomēr ir jāņem vērā kāds svarīgs aspekts: tāpat kā daudzas Austrumeiropas valstis, Latvija ir mantojusi tādu likumdošanas kultūru, kur likumi nosaka darbības.
- 2.18. Turpretī Lielbritānijā tiek izdoti likumi, kas paredz likuma priekšmetu, bet pārvaldes funkcijas īsteno pārvaldes institūcija.
- 2.19. Tas nozīmē, ka Latvijā jebkurš jauns likums par lobēšanas tiesisko regulējumu precīzi paredzētu visu lobēšanas procesu, bet Lielbritānijā tiktu noteikti likuma mērķi, bet attiecīgais valdības departaments izstrādātu pārvaldes procesus un izdotu sekundārus likumdošanas aktus, lai tos īstenotu.
- 2.20. Latvijas pieeja nozīmē, ka primāriem likumdošanas aktiem jābūt ļoti visaptverošiem, lai tie īstenotos praksē. Izmēģinot šo pieeju līdzīgās valstīs, rezultāti nebija iepriecinoši, jo likumā nebija paredzētas visas iespējamības un tādējādi likuma ieviešanas līdzekļi izrādījās nepietiekoši.
- 2.21. Pēc īstermiņa eksperta domām, pašreiz lielākā lobēšanas problēma Latvijā ir procesa necaurskatāmība un nezināšana par to, ka lobēšana patiesībā ir nozīmīga demokrātijas procesa daļa un pilsoņu demokrātiskās tiesības. Šobrīd, jebkurš mēģinājums atrunāt lobēšanas procesu likumā, pēc eksperta domām, būtu neveiksmīgs.
- 2.22. Minēto iemeslu dēļ, eksperts iesaka nemēģināt šobrīd izstrādāt īpašu likumu lobēšanas legalizēšanai.
- 2.23. Esošo likumu, noteikumu un Satversmes grozīšana. Kā jau tika minēts, ir pamatots uzskats, ka spēkā esošie likumi un noteikumi varētu tikt grozīti, lai veicinātu efektīvu lobēšanas procesu. Īstermiņa eksperts tam piekrīt un ir izpētījis labākos veidus, kā sasniegt vēlamos mērķus.
- 2.24. Veicot šo darbu, eksperts ir ņēmis vērā ES, Lielbritānijas, ASV un Austrālijas pieredzi un izmantojis to pētījumos Latvijā.
- 2.25. Lai arī citās valstīs izmantotām metodēm ir kopēja pamatideja – caurskatāmības nodrošināšana, veidi, kā to sasniegt, atšķiras. Ir jāpiemin, ka dažās valstīs, kas daudzējādā ziņā ir demokrātiskākas, lobēšanas process vēl joprojām nav skaidri definēts.

2.26. Pēc īstermiņa eksperta domām, Latvijā ir ļoti specifiskas problēmas, kas varētu kavēt loģiska lobēšanas procesa attīstību.

Tās ir:

1. Nav skaidrs, kas ir lobēšana.
2. Pēc sabiedrības domām, lobēšana ir cits vārds kukuļdošanai.
3. Latvija ir maza valsts un sabiedrības locekļi ir savstarpēji saistīti.
4. Ir acīm redzams, ka politiķi darbojas savās interesēs.
5. 75 % likumdošanas aktu projektu ierosina ierēdņi.
6. Acīmredzami atklāti procesi nenodrošina caurskatāmību.
7. Likumprojekti tiek nepamatoti un pēkšņi mainīti.
8. Politiskie grupējumi bieži mainās, lai noturētu varu.

2.27. Visas šīs problēmas parāda, ka ir nepieciešama lobēšanas procesa regulēšana, it īpaši, lai informētu sabiedrību, par to, kas ir lobēšana. Turpmāk tekstā minēti ieteikumi, kā sasniegt šo mērķi.

3. Ieteikumi.

- 3.1. Sākotnēji ir nepieciešams skaidri definēt, kas ir lobēšana. Īstermiņa eksperts piedāvā šādu lobēšanas definīciju: “katra pilsoņa tiesības izmantot demokrātisko vārda brīvību”. Tādējādi pilsoņi var izmantot savas tiesības vērsties valsts un pašvaldības iestādē ar iesniegumus un saņemt atbildi pēc būtības.
- 3.2. Tā tad arī ir lobēšana – demokrātisko tiesību īstenošana. Šo informāciju varētu izplatīt ar plašsaziņas līdzekļiem, sabiedrības informēšanas kampaņās, skolās un universitātēs.
- 3.3. Būtu nepieciešams izdarīt vienkāršus grozījumus Satversmē, lai definētu lobēšanu Latvijā, Satversmes 104. pantu vajadzētu papildināt ar sekojošu frāzi “Šīs tiesības tiek īstenotas arī ar lobēšanu”. Alternatīva – vienkāršāka teksta redakcija ir šāda:

Jaunā 104. panta redakcija.

“Ikvienam ir tiesības lobēt valsts vai pašvaldības iestādi, vēršoties pie tās ar iesniegumu, un saņemt atbildi pēc būtības”.

- 3.4. Ja šī Satversmes panta jaunā redakcija ir pieņemama, nav nepieciešams izdarīt grozījumus citos spēkā esošos likumos vai pieņemt jaunu likumu, kas regulētu lobēšanu.
- 3.5. Grozot Satversmi, tiks izdarītas nepieciešamās izmaiņas primārajā likumdošanas aktā, kam varētu tikt sagatavots paskaidrojošs materiāls – sekundārs likumdošanas akts. Paskaidrojošajā materiālā būtu jāatrunā minētās demokrātiskās tiesības īstenošana, materiāla izmantošana ierēdņu un politiķu darbā, kā arī kāda cita informācija šajā sakarā būtu sniedzama vēlētājiem.
- 3.6. Paskaidrojošā materiālā varētu iekļaut šādu informāciju:
 1. informācija par to, kā īstenot demokrātiskās tiesības, lai ierosinātu jautājumus vai pieprasītu informāciju;
 2. vajadzētu minēt persona, pie kuras griezties;
 3. iesniegumu pamatojums;
 4. sākotnējā iesnieguma standarta forma;
 5. atbildes sniegšanas termiņi;
 6. kā iesniegt sūdzību par neapmierinošu atbildi.
- 3.7. Paskaidrojošā materiāla projekta piemērs ir apskatāms šī ziņojuma pielikumā Nr. 1.
- 3.8. Lai arī šī ieteikuma galvenais mērķis ir darīt zināmu sabiedrībai, ka personai ir demokrātiskas tiesības lobēt savās interesēs, ir svarīgi izvērtēt arī korporatīvo lobētāju lobēšanas procesus šobrīd un arī profesionālo lobētāju maksas pieprasīšanu par sniegtajiem pakalpojumiem.
- 3.9. Lobēšanas procesiem nevajadzētu būt mazāk atklātiem un caurskatāmiem kā tie ir šobrīd, un tādiem korporatīvajiem lobētājiem kā LDDK un LPS vajadzētu veikt darbību saskaņā ar piedāvāto paskaidrojošo materiālu.
- 3.10. Lai arī Latvijā ir neliels skaits profesionālo lobētāju, kas pieprasa samaksu no atsevišķiem korporatīvajiem klientiem par sniegtajiem pakalpojumiem, vajadzētu apsvērt domu par Lobētāju biedrības veidošanu un uzvedības kodeksa izstrādi. Biedrības biedriem tiktu

nodrošināta piekļuve informācijai, kas attiecas uz to klientiem, ja vien netiek pārkāpti likuma nosacījumi par ierobežotas piekļuves informāciju. Pēc reģistrācijas šie lobētāji tiktu iekļauti ieinteresēto personu sarakstā, kas piedalās likumprojektu apspriešanā.

- 3.11. Minētais process būtu iespējams arī saskaņā ar spēkā esošo Biedrību un nodibinājumu likumu pat bez nepieciešamības to grozīt.

4. Alternatīvas iespējas.

- 4.1. Ja Satversmes grozīšana nav pieņemams risinājums, alternatīvs, bet sarežģītāks risinājums ir grozījumu izdarīšana citos likumos. Piemēram: Krimināllikumu varētu papildināt ar vienu pantu, uzsverot atšķirību starp leģitīmu lobēšanu un kukuļdošanu, kas ir nelikumīga darbība un materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu piedāvāšana un nodošanu.
- 4.2. Tomēr šāds pants īsti neiederas Krimināllikumā, jo likuma mērķis ir noteikt kriminālas darbības un attiecīgus soda mērus, bet jaunajam pantam būtu atļaujoša funkcija – veikt leģitīmu lobēšanu.
- 4.3. Pēc īstermiņa eksperta domām, ar ieteiktajiem, relatīvi nenozīmīgajiem grozījumiem Satversmē visefektīvāk tiktu sasniegti tiesiskie mērķi. Paskaidrojošais materiāls saskaņā ar šī ziņojuma Pielikumu Nr. 1 varētu tikt ieviests līdzīgi kā spēkā esošie kārtības ruļļi.
- 4.4. Īstermiņa eksperts labprāt pārrunātu šos ieteikumus un piedāvā tos prezentēt KNAB un citām ieinteresētām pusēm prezentācijā jūnija sākumā.